

MONIKA OŻÓG

INTER DUAS POTESTATES

POLITYKA RELIGIJNA
TEODERYKA WIELKIEGO

WYDAWNICTWO WAM
KRAKÓW 2012

WSTĘP

Czas po upadku Cesarstwa Zachodniorzymskiego był dla Europy okresem wyjątkowym. Na zachodzie katolicyzm powoli zajmował pozycję uprzywilejowaną, umacniała się struktura metropolitarna Kościoła zachodniego oraz władza Kościoła Rzymu. To wtedy, na przełomie V i VI wieku, na zgłiszczach dawnego Imperium zaczęły rozwijać się późniejsze potęgi. Jedną z nich – powstająca na terenie Italii *civilitas* – rządzona była przez jednego z potężniejszych władców późnego antyku bądź wczesnego średniowiecza – Teoderyka Wielkiego, wywodzącego się z rodu Amalów. Władca ten, wyznaczający niejako nową epokę, urodził się około 452/3 roku. Jego ojcem był Tiudimer, matką Ereleuva. Mając osiem lat, został wysłany na dwór konstantynopoliński Leona I, na którym spędził dekadę, wzbogacając się o wiedzę i doświadczenia. Za początek swojego królowania uznał zdobycie pierwszego dominium – miasta Singidunum (Belgrad), oficjalnie przejął jednak władzę nad państwem Ostrogotów dopiero po śmierci swego ojca w 474 roku. Kiedy w 493 roku Rawenna została zdobyta przez wojska Ostrogotów i zabity został Odoaker, rozpoczął się nowy okres – państwa Ostrogotów w Italii. Teoderyk zmarł 26 sierpnia 526 roku w Rawennie.

Papież Gelazy, którego czteroletni pontyfikat przypadł na panowanie cesarza Anastazjusza oraz rządu Teoderyka Wielkiego, w liście napisanym do cesarza przypomniał mu coś, co dla niego było oczywiste: *Dwie są [władze], o czcigodny Imperatorze, którymi ten świat rządzi się przede wszystkim: auctoritet świętego papieżstwa i władza królewska*¹. W tym przypadku „władza królewska” to „władza cesarska”. Bez względu na to, kto był papieżem, a kto cesarzem, gocki król musiał zmagać się tymi dwiema władzami, stąd pierwszy człon tytułu niniejszej książki: *inter duas potestates*. Wszystkie dokonania króla Teoderyka musiały uwzględniać te dwa ośrodki władzy, którymi były stolica papieżstwa i stolica Cesarstwa w Konstantynopolu. W szczególności sposób dotyczy to polityki religijnej Teoderyka, gdyż biskupi Rzymu w jego

¹ GELASIUS, *Epistola 12, 2, Ad Anastasium Augustum*, THIEL 351: *Duo sunt quippe, imperator auguste, quibus principaliter mundus hic regitur.*

czasach odgrywali coraz większą rolę społeczną i polityczną, z drugiej zaś strony cesarz w Konstantynopolu uważał się – i był uważany – za zwierzchnika Kościoła. W książce tej staram się pokazać, jak król Teoderyk potrafił wygrywać dla siebie mniej lub bardziej widoczny konflikt interesów między tymi ośrodkami władzy.

Dodatkowym czynnikiem wpływającym na postawę Teoderyka był jego arianizm, traktowany jako religia narodowa Gotów, a także element ich tożsamości. Z jednej strony arianizm stawiał króla w opozycji zarówno do cesarza, jak i do papieża, z drugiej zaś zapewniał mu neutralność w sporach między nimi. Swoją pozycję starał się on umocnić poprzez utworzenie koalicji ariańskiej z Wizygotami, Wandalami i Burgundami, wzmacniając ją dodatkowo przez mariaże kobiet ze swojej rodziny, zwłaszcza córek i siostr.

Warto nadmienić, że Teoderyk nie walczył z katolicyzmem, a arianizm nie przeszkadzał mu ani w pielgrzymowaniu do Rzymu, ani w dobrych stosunkach z papieżami. W wielu swoich listach nominacyjnych oraz innych dokumentach sprzeciwiał się prześladowaniom religijnym, które mimo woli panującego wybuchały między ariańskimi Gotami a katolickimi Rzymianami. Często w tym kontekście mówi się o przykładowej tolerancji religijnej w państwie Teoderyka, choć jest to anachronizm, gdyż celem poszanowania przez niego wyznań religijnych wydaje się raczej troska o zachowanie *status quo* i układu sił pomiędzy katolickimi Rzymianami, ariańskimi Gotami i żydami z ich prawami zatwierdzanymi przez wielu cesarzy.

Aby móc odpowiedzieć, na ile Teoderyk „udzielał” się w sprawach wyznaniowych państwa, którym rządził, jakie były jego relacje (jako arianina) z przedstawicielami chrześcijaństwa oraz innych wyznań, należy również rozważyć kolejny problem: jakie okoliczności kulturowe i polityczne generowały to zainteresowanie i określały możliwości jego działań? Do jakiego stopnia praktyka sprawowania władzy przez Teoderyka mogła być zderzona jego uwikłaniem w gocką tradycję, do jakiego zaś w oczekiwania rzymskich mieszkańców Półwyspu i administracji cesarza Konstantynopola? Splot różnych nurtów kultury i okoliczności politycznych w przypadku tej postaci, tego czasu i takiego zagadnienia jest szczególnie skomplikowany.

Jeden z badaczy zajmujących się Teoderykiem i jego czasami napisał przed kilkoma laty we wstępie do swojej książki, że mimo wielkiej liczby prac naukowych poświęconych temu okresowi potrzeba ciągle opracowania

bardziej wyczerpującego². Wydaje się, że dobrą osią, wokół której można by zebrać i w świetle której przeanalizować wszystkie możliwe źródła, jest *Liber Pontificalis* w tym, co mówi o życiu i dokonaniach papieży z czasów Teoderyka, od Feliksa III³ (483-492) do Feliksa IV (526-530). Autorzy (autor) tego dokumentu byli bowiem bardziej niż ktokolwiek inny zainteresowani religijnym wymiarem rządów, zwracali uwagę na otrzymywane od rządzących łaski i ubolewali nad doznanymi cierpieniami. Podsumowując: jest to źródło wysoce nieobiektywne i paradoksalnie dlatego właśnie wydaje mi się dobrym przewodnikiem. Niewątpliwie prawdą jest bowiem, że są wydarzenia, które zmieniają bieg historii, jednak w większej mierze zmieniają go wiadomości o tych wydarzeniach, im bardziej zmanipulowane, tym skuteczniej.

Chciałabym więc, wychodząc od tekstu *Liber Pontificalis*, przeanalizować to, co w nim jest napisane na temat Teoderyka, zastanowić się nad różnicami w stosunku do innych źródeł, na ich podstawie dopowiedzieć, co brakuje, ciągle zwracając uwagę, że mamy do czynienia nie z kroniką, a ze zideologizowanym przekazem, w którym chodzi o to, by potomnym ukształtować światopogląd na temat Teoderyka i papieży jego czasów. Dodatkowym argumentem za oparciem się na tym źródle jest to, że w badaniach nad Teoderykiem często jest ono pomijane, a w najważniejszej prosopografii, w artykule poświęconym temu królowi, nie ma ani jednego odniesienia do *Liber Pontificalis*⁴.

W niniejszej pracy przyjmuję konsekwentnie pisownię imienia króla „Teoderyk”, a nie „Teodoryk”, z jaką często możemy się spotkać w literaturze przedmiotu⁵. Powodem przyjęcia przeze mnie takiej formy imienia jest

² M. VITIELLO, *Momenti di Roma ostrogota: aduentus, feste, politica*, Stuttgart: F. Steiner 2005, 9: *Si tratta di argomenti che, nonostante l'incremento negli ultimi degli studi sull'Italia e la Roma di V e VI secolo, necessitano di una più esauriente trattazione; il loro studio giova alla comprensione di temi più complessi e di generale interesse.*

³ W rzeczywistości chodzi o papieża Feliksa II, jednak *Liber Pontificalis* 38 włącza do grona papieży antypapieża Feliksa z lat 355-365 jako Feliksa II, stąd tenże Feliks nosi numer III. Cf. J. N. D. KELLY, *Encyklopedia papieży*, tłum. T. Szafrąński, Warszawa: PIW 2006 (wyd. 2), 51-52.

⁴ Cf. PLRE II, 1077-1084.

⁵ Przegląd używanych w różnych okresach form tego imienia – zob. M. WILCZYŃSKI, *Germanie w służbie zachodniorzymskiej w V w. n.e. Studium historyczno-prosopograficzne*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej 2001, 415. Autor ten wybiera jednak formę „Teodoryk”. Odnośnie do używanych form imienia występujących w różnych źródłach cf. M. SCHÖNFELD, *Wörterbuch Der Altgermanischen Personen- und Völkernamen*, Nach der Überlieferung des klassischen Altertums bearbeitet von M. Schönfeld,

występowanie takowej w najważniejszych, moim zdaniem, źródłach, czyli u Kasjodora i w *Excerpta Valesiana*. Jordanes, który na podstawie Kasjodora napisał swoją *Getikę*, zmienił to imię na Teodoryk, ale nie wiadomo dlaczego. Również grecka forma u Prokopiusza ma „e”: Θεωδεριχος, i tak też król sam siebie przedstawiał, o czym świadczy napis na *multiplum* z Senigalli z jego podobizną⁶.

1. Metoda

Potraktowanie *Liber Pontificalis* jako głównego źródła wymusza pewną zależność od tego dzieła. Tak więc omawiam i analizuję działania Teoderyka z podziałem chronologicznym na lata pontyfikatów poszczególnych papieży, nawet jeśli w ten sposób poszczególne rozdziały są bardzo różnej objętości, co może się wydać komuś wręcz nieestetyczne. Zależy to jednak od długości tych pontyfikatów i od jakości spraw załatwianych przez króla w porozumieniu (lub nieporozumieniu) z biskupem Rzymu. W myśl tego podziału rozdział II traktuje o pontyfikacie Feliksa III; rozdział III – Gelazego; rozdział IV – Anastazjusza II; rozdział V – Symmachusa; rozdział VI – Hormizdasa; VII – Jana oraz VIII – Feliksa IV.

Trzymanie się tekstu *Liber Pontificalis* – z pewnymi wyjątkami, o których piszę poniżej – nie ma oczywiście samych zalet, lecz rodzi też pewne ograniczenia. I tak na przykład ważne problemy w polityce religijnej przewijają się przez cały trzydziestoletni okres panowania Teoderyka i w związku z tym należy nawiązywać do nich w kilku rozdziałach. Może to sprawiać wrażenie zbędnych powtórzeń, które prawdopodobnie byłyby do uniknięcia, gdyby konstrukcja pracy dotyczyła tematów, a nie poszczególnych pontyfikatów. Z drugiej strony jednak te same lub podobne problemy Teoderyk rozwiązywał różnie w zależności od kontekstu wyznaczonego właśnie

Heidelberg: C. Winter 1911, 232-234; H. REICHERT, *Lexikon der altgermanischen Namen*, 1. Teil: Text, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 1987, 671. W tekstach źródłowych możemy także spotkać się z imieniem Alimericus określającym Teoderyka, które pochodzi od imienia jego stryja Walamera. Cf. J. PROSTKO-PROSTYŃSKI, *Alimericus Anticaesar (Teodoryk Wielki)* w „Historii Kościoła” Pseudo-Zachariasza Retora: *Adnotacje z fragm. dot. Teodoryka Wielkiego*, „Studia Źródłoznawcze” 34 (1993), 18-19.

⁶ Cf. M. OŻÓG, *Veritas imaginum. Wizerunek władzy Teodoryka Wielkiego na przykładzie wybranych „numizmatów”*, „Perspektywy Kultury” 5 (2011) z. 2, 51-58.

przez panowanie takiego, a nie innego cesarza oraz pontyfikat takiego, a nie innego papieża.

W niniejszej pracy zależało mi na przedstawieniu polityki Teoderyka prowadzonej *inter duas potestates* w ich konkretnym, uwarunkowanym historycznie kształcie. Poza tym uważam, że oparcie się na jakimkolwiek innym źródle jako wiodącym stworzyłoby inne, niekoniecznie mniejsze ograniczenia.

Oprócz materiału i rozdziałów przejętych z układu *Liber Pontificalis* zmuszona byłam do dodania dwóch rozdziałów, które dla podjętego tematu wydają mi się ważne, a w oparciu o *Liber Pontificalis* w żaden sposób nie udałoby się ich opracować. Chodzi o arianizm Gotów w ogóle, a Teoderyka w szczególności (rozdział I) oraz o tak zwany *Edykt Teoderyka*, będący zbiorem praw prawdopodobnie – moim zdaniem wiele na to wskazuje – pochodzenia ostrogockiego. Ów edykt jest podstawą źródłową rozdziału ostatniego (rozdział IX) i możemy w nim odnaleźć m.in. przepisy dotyczące życia religijnego (*ius asyli, de heredibus clericorum, interdictio sacrifici ritu pagano, violatio sepulcri*), dlatego też nie mogłam ich pominąć dla przedstawienia całości obrazu omawianego problemu. Jak już zaznaczyłam, kwestia autorstwa tego zbioru jest w dalszym ciągu przedmiotem badań, stąd też konieczne stało się dodanie stosownej części dotyczącej tego zagadnienia.

Polityka religijna Teoderyka uwidaczniała się przede wszystkim w jego postawie wobec *schizmy laurencjańskiej* i *akacjańskiej*. Chociaż pierwsza z nich może być traktowana jako problem wewnętrzny rzymskiego Kościoła, u jej początków widoczny jest jednak polityczny konflikt między zwolennikami i przeciwnikami pojednania z Konstantynopolem, poróżnionym z Rzymem w *schizmie akacjańskiej*. W ramach omawiania polityki religijnej Teoderyka trudno byłoby traktować obie schizmy oddzielnie, w oderwaniu od chronologii, stąd też dla większej przejrzystości wyszczególniam poszczególne odsłony tych zachodzących na siebie konfliktów.

W trakcie pracy nad tym tematem kilkakrotnie dzieliłam się cząstkowymi wnioskami na różnych konferencjach lub w artykułach, zawsze zaznaczając, że powstają w perspektywie ogólniejszego ujęcia, które przedstawiam obecnie. Także w tej pracy zatem podaję w przypisach informacje o istnieniu takich publikacji, które tutaj podejmuję i rozwijam⁷.

⁷ Cf. *Arianizm Teoderyka Wielkiego*, [w:] *Ortodoksja, herezja, schizma w Kościele starożytnym*, red. zb., Lublin: Polihymnia 2012, 105-121; (razem z H. PIETRASEM) *Edykt Teo-*

2. *Liber Pontificalis* jako źródło przewodnie

W ramach niniejszego wprowadzenia nie chcę sugerować, że *Liber Pontificalis* mógłby być traktowany jako źródło przewodnie do studiowania dziejów Teoderyka w każdym sensie i aspekcie. Postaram się tylko przedstawić, dlaczego w tym opracowaniu, poświęconym polityce religijnej Teoderyka, zdecydowałam się oprzeć właśnie na tym zbiorze biogramów papieskich, nie dyskredytując przy tym innych źródeł, wręcz przeciwnie, obficie z nich korzystając.

Banałem jest stwierdzenie takiej oczywistości, jak ta, że każde źródło jest nieobiektywne i stronnicze, a rzeczą historyka jest umieć z tej nieobiektywności wyłowić historyczną prawdę. W przypadku Teoderyka i jego Gotów sytuacja jest taka sama. Jak to zostanie skrótowo przedstawione przy okazji omawiania pozostałych tekstów źródłowych, autorzy poszczególnych dokumentów mieli swoje sympatie i antypatie i to właśnie ten fakt rzutuje na sposób przedstawienia wydarzeń. Tak na przykład *Getica* Jordanesa, będąca przepracowaniem *Historii gockiej* Kasjodora, przedstawia interpretację wydarzeń stawiającą króla Teoderyka, mocodawcę Kasjodora, w pozytywnym świetle. Podobnie pisze anonimowy autor tak zwanych *Excerpta Valesiana*, przynajmniej do pewnego momentu, gdyż w opisie ostatnich lat panowania jest tak oburzony postępowaniem Ostrogoty i tak różna jest interpretacja jego poczynań, że aż wydaje się to sugerować dwóch różnych autorów.

Tematem niniejszego studium jest polityka religijna króla Teoderyka i stąd pomysł oparcia się na źródle bezsprzecznie kościelnym, ukazującym jego postawę i posunięcia z drugiej strony, z punktu widzenia kurii papieskiej. Wydaje się rzeczą zrozumiałą, że katolicka kuria rzymska świadomie będzie patrzeć z rezerwą na działania króla arianina⁸, zatem źródło historyczne powstałe w jej strefie wpływów może stanowić kontrapunkt dla programowo stronniczych w drugą stronę źródeł zależnych od Kasjodora.

Co do powstania *Liber Pontificalis*, przez wieki ugruntowana była opinia o jego pochodzeniu od Damazego i Hieronima, następnie atrybucje

deryka, *przepisy synodalne a prawo azylu*, PS 15/33 (2011) nr 29/73, 85-96; *Stanowisko cesarza bizantyńskich wobec rządów Teoderyka Wielkiego na Zachodzie*, PS 15/33 (2011) nr 29/73, 97-112; *Teoderyk Wielki a schizma akacjańska w świetle „Liber Pontificalis”*, USS 11 (2012), 107-126; *Teoderyk Wielki a schizma laurencjańska*, [w:] *Kościół starożytny – Królestwo Chrystusa i instytucja*, red. zb., Lublin: Polihymnia 2010, 191-199.

⁸ Cf. rozdział I: Ariański Kościół Gotów.

były różnorakie. W XVI wieku do anonimowego autora tegoż dzieła przyłgnęło imię Anastazjusza Bibliotekarza, co zostało skutecznie podważone w XIX wieku⁹. Problem autorstwa zbioru jest przedmiotem dyskusji do naszych czasów. W tym miejscu pominę dawne historyczne rozważania, podejmując temat począwszy od nowoczesnych wydań Luisa Duchesne'a¹⁰ i Theodora Mommsena¹¹.

Zdaniem Duchesne'a około 530 roku powstało w Rzymie dzieło, które nie zachowało się w integralnym kształcie, ale przetrwało w formie dwóch streszczeń, które on nazwał *Abrégé Fèlicien* oraz *Abrégé Cononien*, natomiast Theodor Mommsen *Epitome Felicianana* i *Epitome Cononianana*. Obaj używają tego samego skrótu *F* od imienia Feliksa IV (530) oraz *K* od Konona (687), gdyż do tych właśnie pontyfikatów dochodzą obie wersje¹². Oprócz tych dwóch tekstów istnieje wersja określana literą *p*, która to zdaniem Duchesne'a jest drugą redakcją pierwszej wersji, powstałą zaraz po roku 530, następnie opuszczoną na kilka dziesięcioleci, a później kontynuowaną na bieżąco do Hadriana II, czyli do roku 872¹³. Wśród rękopisów zachowujących fragmenty tekstu na uwagę zasługuje tak zwane *Fragmentum Laurentianum* z szóstowiecznego rękopisu XXII z Werony¹⁴. Zawiera on biogram Symmachusa oraz wymienia kilku papieży następujących po nim, przydzielając im te same numery, co w innych odpisach *LP*. Zdaje się więc z tego wynikać, że była to jakaś wersja równoległa *Liber Pontificalis*, zasadniczo napisana jednak inaczej, w przeciwieństwie do zachowanych redakcji, popierających Symmachusa wbrew Wawrzyńcowi, nastawiona do niego wrogo i reprezentująca wyraźnie interesy stronników tego ostatniego¹⁵.

Na podstawie zachowanych streszczeń pierwszej redakcji Duchesne zaproponował jej rekonstrukcję, pozostaje to jednak przedsięwzięciem nader

⁹ Klasyczny i systematyczny przegląd tych opinii daje L. DUCHESNE, *Etude sur le Liber Pontificalis*, Paris: Ernest Thorin 1877, 1-3.

¹⁰ Cf. *Le Liber Pontificalis*, texte, introduction et commentaire par l'abbé Louis Marie Duchesne, tome premier, Paris 1886 (I redakcja: 48-116; II redakcja: 117 do końca; *Fragmentum Laurentianum*: 44-46).

¹¹ Cf. *Libri Pontificalis* pars prior, ed. Theodor Mommsen, MGH GPR, Berlin 1898.

¹² Cf. L. DUCHESNE, *LP* 1, XLIX-LXVII.

¹³ Dalsze rozwinięcia tekstu *LP*, wybiegające daleko poza interesujący nas okres, cf. O. BERTOLINI, „*Il Liber Pontificalis*”, [w:] *La storiografia altomedievale*, I, Spoleto: Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo 1970, 390-395.

¹⁴ Cf. L. DUCHESNE, *Etude sur le Liber Pontificalis*, 24-25, 41.

¹⁵ Cf. rozdział V: *LP* 53 o Symmachu.

arbitralnym, trzeba byłoby bowiem zgodzić się z kilkoma założeniami tego wybitnego naukowca. Po pierwsze, że *F* i *K* rzeczywiście są skrótami pierwszej redakcji, po drugie, że połączenie danych z obu tekstów obiektywnie może odzwierciedlić tekst pierwotny.

Również Mommsen wyszedł z założenia, że *F* i *K* są streszczeniami pierwszej redakcji, tyle że pochodzącymi z VII wieku¹⁶. W swoim wydaniu wprowadził inny układ niż Duchesne, zestawiając z sobą lekcje poszczególnych grup rękopisów. Z naszego punktu widzenia nie wnosi to jednak wiele nowego, gdyż zależy nam ciągle na danych dotyczących polityki Teoderyka, a niekoniecznie na szczegółach dotyczących – na przykład – różnych fundacji papieskich.

Podjmując temat z punktu widzenia archeologa, zainteresowanego przede wszystkim pozostałościami kultury materialnej opisanymi w *Liber Pontificalis*, Herman Geertman doszedł do wniosku, że jest odwrotnie, niż zaproponowali to Duchesne oraz Mommsen, oraz, że to *F* i *K* są streszczeniami czy przeróbkami tekstu znanego nam jako *p*, który w ten sposób awansował z drugiej redakcji do rangi oryginału¹⁷. Argumentację Geertmana poddaje rewizji Lidia Capo i na przykładzie biogramu Symmachusa wykazuje, że jednak wcześniejsze od *p* zdaje się być *F* i nie ma żadnego powodu, by szukać innego archetypu dla obu epitom, gdyż *F* spełnia wszystkie wymogi formalne, by za taki uchodzić¹⁸. Tak więc *F* byłoby oryginalną pierwszą redakcją, *K* opracowaniem zależnym od *F*, ale sporządzonym z użyciem nowych dokumentów, a tak zwana druga redakcja (lub drugie wydanie), czyli tekst *p*, powstałaby krótko po *F*, próbując zsyntetyzować dane stamtąd oraz z *K*. Późniejsze dzieje, nieinteresujące nas w niniejszym opracowaniu, tekst *K* streszcza już na podstawie *p*¹⁹.

Inną kwestią pozostaje, kto i po co napisał *Liber Pontificalis*. Duchesne łączy hipotetycznie jego powstanie z portretami papieży z Bazyliki św. Pawła za Murami, dziełem z czasów papieża Symmachusa i schizmy

¹⁶ Cf. T. MOMMSEN, MGH GPR, VII-XVIII; LXIX-LXXIV.

¹⁷ Cf. H. GEERTMAN, *Hic fecit basilicam: studi sul „Liber Pontificalis” e gli edifici ecclesiastici di Roma da Silvestro a Silverio*, a cura di Sible de Blaauw, coordinamento redazionale Christina E. van der Laan, Leuven-Paris-Dudley: Peeters 2004, 152 i 270.

¹⁸ Cf. L. CAPO, *Il Liber pontificalis, i Longobardi e la nascita del dominio territoriale della Chiesa Romana*, Spoleto: Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo 2009, 22-25. Powołuje się na: R. CESSI, *Lo scisma laurenziano e le origini della dottrina politica della Chiesa di Roma*, „Archivio R. Società Romana di Storia patria” 42 (1919), 71-96.

¹⁹ Cf. L. CAPO, *Il Liber pontificalis*, 24-25 i 45.

Wawrzyńca²⁰. Do czasu pożaru bazyliki w 1823 roku znajdował się tam portret Wawrzyńca, co zdaje się świadczyć o dużych wpływach jego stronnictwa²¹. Wydaje się, iż wszyscy są zgodni, że tekst powstał w środowisku kościelnym, laterańskim, choć nie ma charakteru oficjalnego tekstu Kościoła rzymskiego. Autorzy korzystają z danych archiwalnych, starając się raczej o prostotę wypowiedzi, by tekst mógł być dostępny szerokim kręgom czytelników²².

Z punktu widzenia niniejszego tematu ustalenia te podpowiadają, że tekst *F* można traktować jako pierwszorzędne źródło dotyczące czasów panowania Teoderyka. Odzwierciedla on poglądy zbliżone do kurii rzymskiej, do kół, które zadowolone były z rozstrzygnięć królewskich w sporze o ważność wyboru między zwolennikami Symmachusa i Wawrzyńca, w konflikcie między kurią a senatorami w sprawie alienacji dóbr kościelnych, rozwiązany przez króla w 507 roku, i w sprawie *schizmy akacjańskiej*. Wszystkie te tematy analizowane są w niniejszej pracy.

To zadowolenie środowiska, w którym powstał *Liber Pontificalis*, z działania króla mogło sprawić, że zapis jest stronniczy i jednostronny. W tym jednak zdaje się objawiać kolejny argument za wyborem *Liber Pontificalis* jako źródła przewodniego, mianowicie istnienie jego wersji, którą można by nazwać alternatywną. Chodzi mianowicie o wspomniane już *Fragmentum Laurentianum*, bardzo nieprzychylnie Symmachowi i królewskiemu poparciu, wyraźnie wietrzące ślady intrygi i korupcji. Staram się traktować to źródło z równą atencją, jak tekst *F* – uzupełniany w niektórych miejscach o dane z *p* – choć czasem trudno odnieść inne wrażenie niż to, że ma on wręcz postać paszkwilu.

Przytaczany przeze mnie tekst *Liber Pontificalis* pochodzi zasadniczo z redakcji *F*, która nawet jeśli w rezultacie nowszych badań okazałaby się różna od oryginalnego tekstu redakcji pierwotnej, to i tak będzie jej najbliższa. Czasem konieczne jest zaznaczenie wariantów pochodzących z różnych rękopisów i robię to wszędzie tam, gdzie ma to znaczenie dla zrozumienia lub przynajmniej lepszego opisu polityki Teoderyka. Wszystkie cytaty pochodzące z II redakcji podaję w nawiasach kwadratowych, z niej też zostały przejęte numery poszczególnych akapitów.

²⁰ Cf. L. DUCHESNE, *Etude sur le Liber Pontificalis*, 36.

²¹ Cf. R. DAVIS, *Introduction*, [w:] *The Book of Pontiffs (Liber Pontificalis). The Ancient Biographies of the First Ninety Roman Bishops to AD 715*, Liverpool University Press 1989, V.

²² Cf. L. CAPO, *Il Liber pontificalis*, 89-90.

Liber Pontificalis jest do tej pory w polskim piśmiennictwie naukowym rzadko studiowany i dlatego warto zasygnalizować przygotowywanie jego wydania z tłumaczeniem polskim przez zespół pracujący nad serią *Synodi et Collectiones Legum* w ramach grantu badawczego Narodowego Centrum Nauki.